

Husgrunder och stensättning på Åkerby skog

Projektområde D

Husgrunder och stensättning på Åkerby skog

Projektområde D

Arkeologisk utredning steg 1 och 2

L1943:4703 och L2023:6758

Funbo-Åkerby 1:4

Uppsala kommun

Uppland

Hans Göthberg

Upplandsmuseets rapporter 2024:05

ISSN 1654-8280

BEARBETNING AV FOTON: Hans Göthberg

BEARBETNING AV PLANER: Hans Göthberg

OMSLAGSBILD: Bland stubbar, ris och buskar på det nyligen avverkade området fanns även äldre lämningar, här en husgrund med spisröse, som är rester av ett boningshus. Foto mot väster, Hans Göthberg, Upplandsmuseet.

GRANSKNING: Anna Ölund

UPPHOVSRETT: om inget annat anges: Creative Commons licens CC BY. © Lantmäteriet, dnr I2014/00634

GRAFISK FORMGIVNING OCH PRODUKTION: Malin Lucas

DIGITALT TRYCK: Kph, Uppsala

© UPPLANDSMUSEET, 2024

Upplandsmuseet
Drottninggatan 7, 753 10 Uppsala
Telefon 018-169100
www.upplandsmuseet.se

Innehåll

Sammanfattning	6
Inledning	7
Bakgrund	8
Topografi och fornlämningsmiljö	8
Syfte, metod och genomförande.....	8
Utredningsresultat	10
Utredning steg 1 – Äldre kartor och historiska uppgifter	10
Tidigare undersökningar	12
Fältinventering.....	13
Utredning steg 2 – Provgropsgrävning.....	20
Fynd.....	21
Grundläggande arkeologisk tolkning och antikvarisk bedömning.....	22
Administrativa uppgifter	24
Referenser	25
Litteratur	25
Arkiv.....	25
Lantmäteriakter.....	25
Bilagor	26
Bilaga 1 – Lämnings från utredningen i Kulturmiljöregistret	26
Bilaga 2 – Lista över provgropar	26
Bilaga 3 – Lista över arkeologiska objekt.....	26

Sammanfattning

Stiftelsen Upplandsmuseets avdelning Arkeologi utförde under den senare delen av oktober 2023 en arkeologisk utredning steg 1 och 2 inom projektområde D vid Åkerby i Funbo socken öster om Uppsala. Anledningen var planer på att upprätta en solcellspark i området. Syftet med utredningen var att klarlägga om fornlämningar berörs av det planerade arbetsföretaget.

Projektområdet utgjorde omkring 90 000 m² och bestod av kuperad tidigare skogsbevuxen morän- och bergsbunden mark. Skogen hade avverkats relativt nyligen.

Inom projektområdet var en lämning känd sedan tidigare, vilken bestod av husgrunder från historisk tid, L1943:4703. En genomgång av äldre

kartor visade att de tillhörde ett mindre torp eller backstuga. Keramik som påträffades i handgrävda provgropar tyder på att bebyggelsen funnits från omkring 1800 och rivits senast under 1900-talets första hälft.

Betydligt äldre var en stensättning, L2023:6758, som påträffades inom projektområdet. Tillsammans med motsvarigheter i omgivningen tyder de på att odlingsmarker som ligger insprängda i skogsmarken kan ha nyttjats relativt tidigt. Stensättningen tillhör troligen bronsålder eller äldre järnålder.

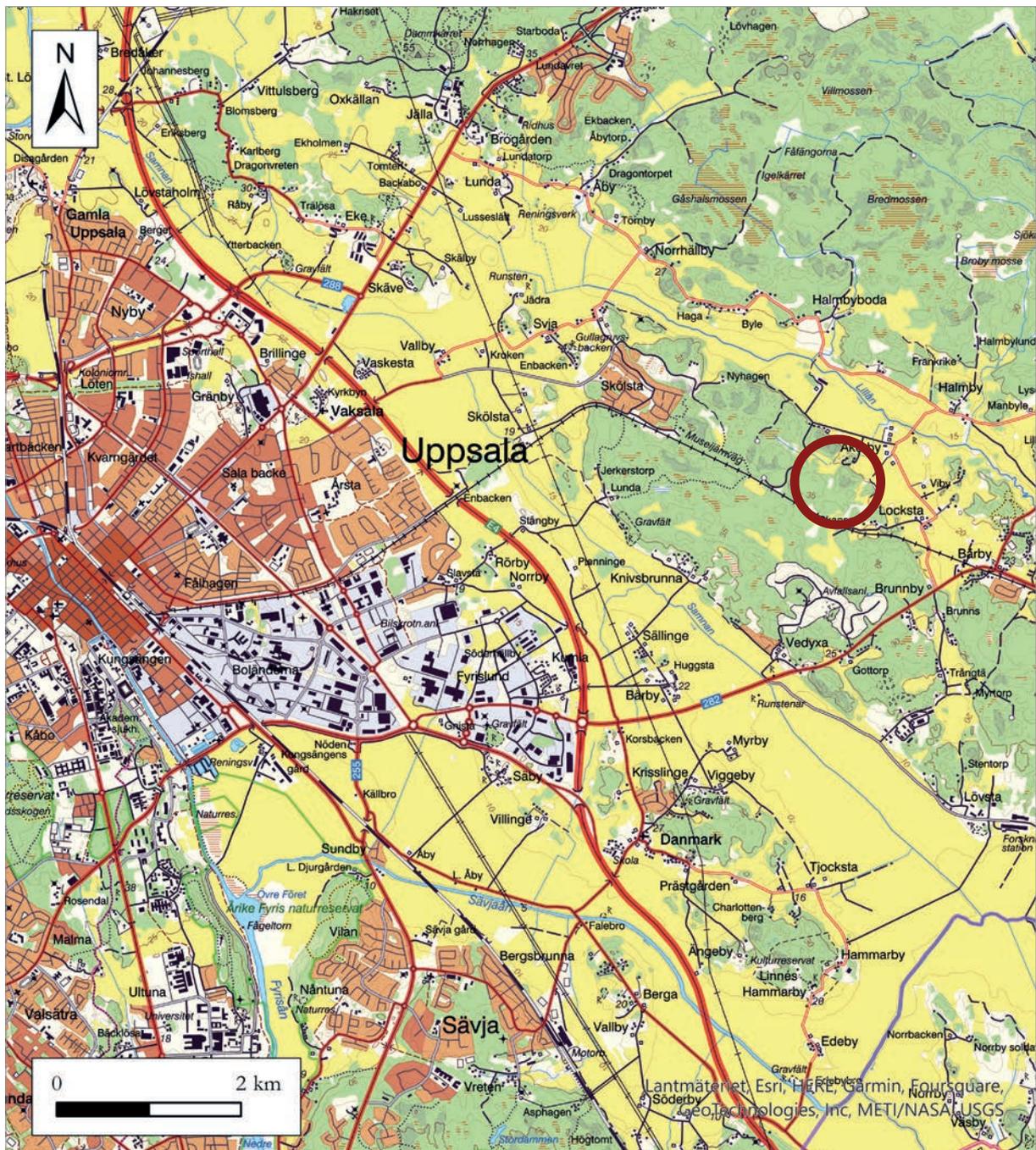
Stensättning L2023:6758 och lägenhetsbebyggelse L1943:4703 är fornlämningar med skydd enligt kulturmiljölagen.

Inledning

Stiftelsen Upplandsmuseets avdelning Arkeologi utförde i oktober 2023 en arkeologisk utredning steg 1 och 2 av projektområde D vid Åkerby i Funbo socken i Uppsala kommun (figur 1). Utredningen gjordes inför planer på en solcellspark och gjordes på uppdrag av Eris Solar Project 1

AB. Arbetet gjordes efter beslut av Länsstyrelsen i Uppsala län (diarienummer 431-5701-2023, beslutsdatum 2023-10-16). Projektledare för Upplandsmuseet för projektområde D var Hans Göthberg som också författade rapporten.

Figur 1. Området för utredningen vid Åkerby markerad med röd cirkel. Skala 1:70 000.

Bakgrund

Åkerby i Funbo socken ligger strax öster om Uppsala. Projektområdet uppgick till omkring 90 000 m². Det utgjordes av skogsmark, som nästan helt och hållet hade avverkats något av de senaste åren. Inom området var sedan tidigare husgrunder från historisk tid kända (L1943:4703 (figur 2)). I utredningen ingick både steg 1 med inventering och steg 2 med grävning av provgropar.

Topografi och fornlämningsmiljö

Projektområdet ligger söder om den sammanhängande odlingsmarken i anslutning till vattendraget Lillån, men i högre terräng. Det utgjordes huvudsakligen av moränbunden mark, men ställvis gick berggrunden i dagen. I lågliggande partier kunde underlaget utgöras av lera. Området var kuperat med såväl höjder som lägre flacka partier. Nivåerna ligger mellan 26 och 39 meter över havet. Hela projektområdet var avverkat. Något som skett de senaste åren. Enbart enstaka träd stod därför kvar.

Inom projektområdet är lämningen L1943:4703 känd sedan tidigare. Den var registrerad som husgrund från historisk tid med den antikvariska bedömningen Övrig kulturhistorisk lämning. I projektområdets omgivning fanns flera fornlämningar (figur 2). I nordväst finns en ansamling med sju skärvestenshögar (L1943:5159 med flera), vilka låg inom projektområde C. Där fanns även stensättningar i krönläge (L1943:4680 med flera). På ett höjdrön alldeles norr om projektområdet finns stensättningen L1943:5299. Öster och sydöst om området finns spridda skärvestenshögar (L1943:5230, L1943:4770), stensättningar och fornborgen L1943:4771. Strax söder om projektområdet finns röset L1943:4984 och stensättningen L1943:4971. Båda dessa lämningar har den antikvariska bedömningen Möjlig fornlämning. Långt söderut finns stensättningen L2020:4367.

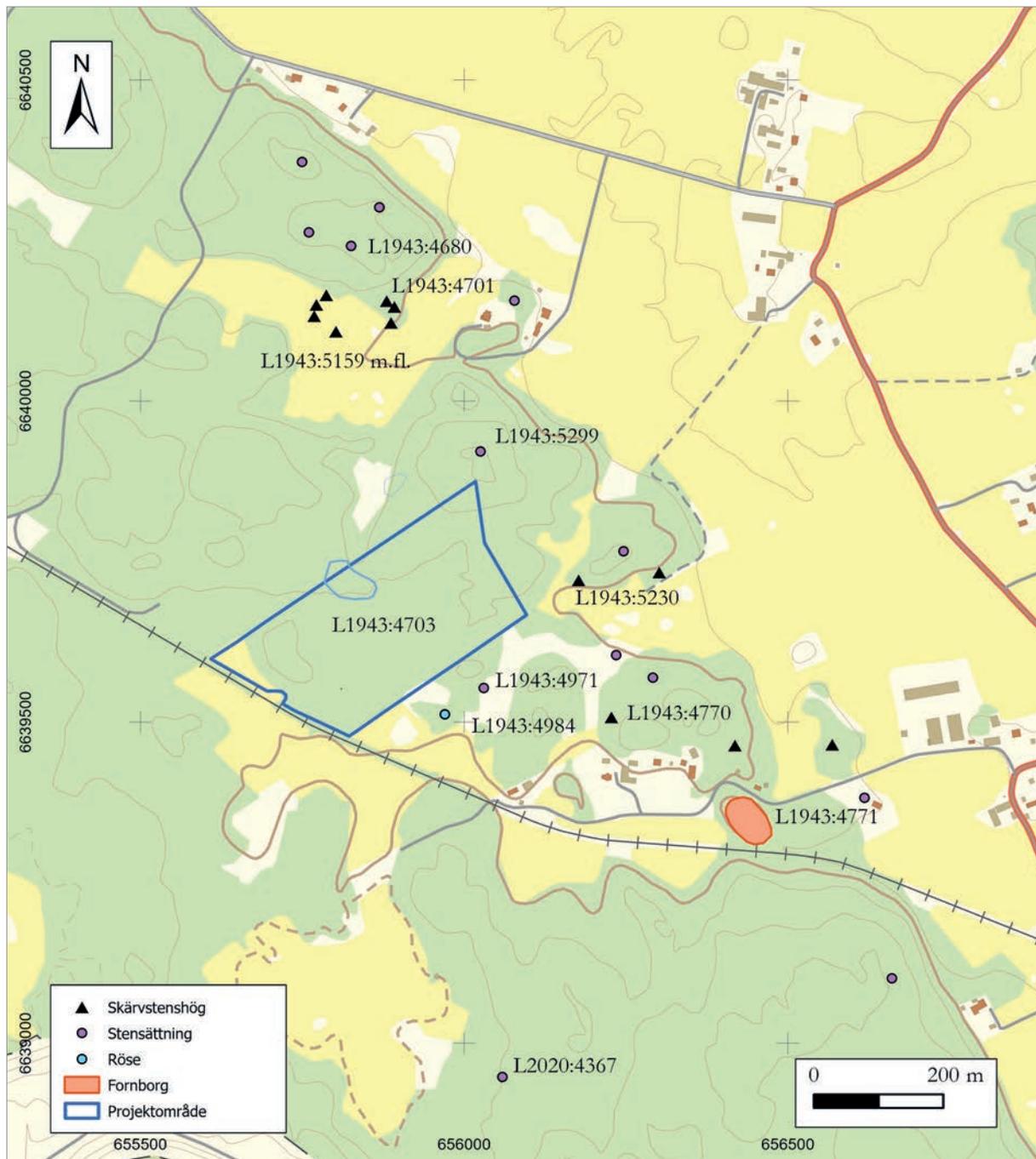
Syfte, metod och genomförande

Syftet med den arkeologiska utredningen steg 1 och steg 2 var att ta reda på om fornlämningar berörs av det planerade arbetsföretaget. Utredningen skulle preliminärt avgränsa nyupptäckta fornlämningar inom projektområdet. Resultatet från utredningen skulle kunna användas vid Länsstyrelsens fortsatta tillståndsprövning och utgöra underlag inför eventuella kommande arkeologiska åtgärder. Resultaten skulle också kunna användas som underlag för företagarens fortsatta planering.

I utredningen steg 1 ingick en arkiv- och kartstudie och en fältinventering. I arkiv- och kartstudien ingick en genomgång av uppgifter och fynd och tidigare undersökningar i området, samt en översiktlig genomgång av äldre lantmäterikartor för att få en bild av bebyggelse och markanvändning. Fältinventeringen bestod av en fotledes systematisk okulär genomgång av projektområdet för att spåra lämningar som var synliga i markytan.

Utredningen steg 2 utgjordes av handgrävning av provgropar.

Schakt och lämningar mättes in med GPRS med nätverks-RTK. I Kulturmiljöregistret (KMR)/Fornsök registrerades nyupptäckta lämningar med antikvarisk bedömningen och beskrivningar av befintliga lämningar kompletterades.

Figur 2. I omgivningen till projektområde D vid Åkerby finns fornlämningar som skärvtenshögar, stensättningar, röse och fornborg. Skala 1:10 000.

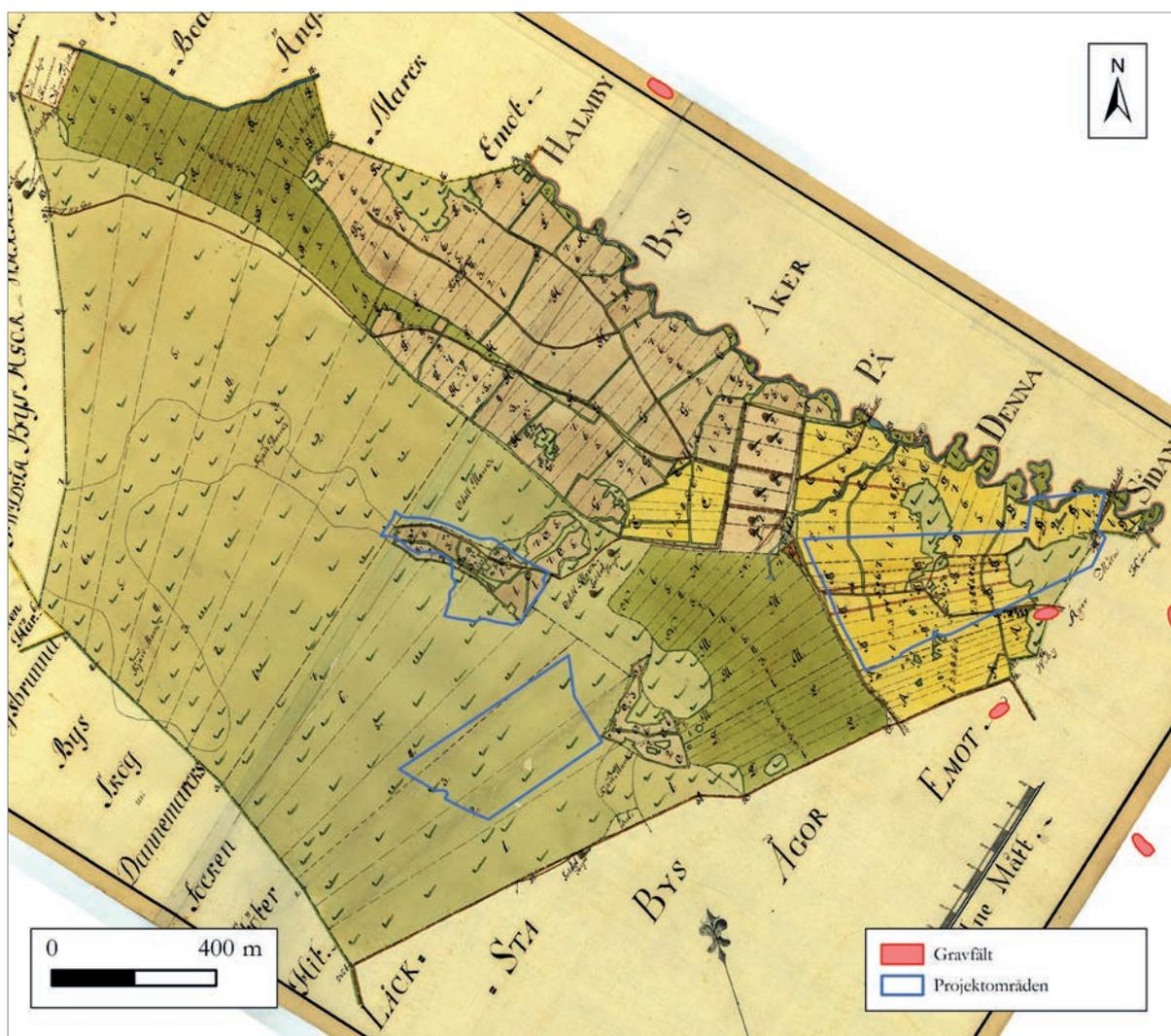
Utredningsresultat

I utredningen ingick steg 1 med genomgång av arkiv för äldre kartor och tidigare undersökningar och därtill fältinventering samt steg 2 med grävning av provgrovar.

Utredning steg 1 – Äldre kartor och historiska uppgifter

Det äldsta skriftliga belägget för Åkerby är från 1353, då det skrivs Akerby. Vid 1500-talets mitt bestod byn av sju gårdar. Det stora flertalet var

skattegårdar, medan två gårdar tillhörde olika kyrkliga institutioner. Båda dessa hade done-rats av medlemmar i det värdsliga frälset under 1400-talet (Ferm, Rahmqvist & Westin 1982 sida 249ff). Åkerby var under 1500-talet bland de största byarna i Funbo socken. Blandningen av gårdar i byn med jordnaturen skatte och kyrko verkar också vara kännetecknande för byarna i den del av Funbo socknen som låg väster Funboån (se Ferm, Rahmqvist & Westin 1982 sida 232ff).

Figur 3. Rektifierad karta från 1779 över Åkerby med projektområden C, D och E markerade. Därtill är gravfält markerade, däribland ett i öster som ligger på gränsen mellan Åkerby och Viby. Det antyder att detta parti av gränsen kan ha haft en annan dragning under yngre järnålder. Skala 1:18 000.

Åkerbys ägor ligger mellan Lillån i norr och ett skogsområde i söder, vilket utgör gräns mot Danmarks socken. För byn finns en serie kartor från 1640, 1709, 1779 och 1865 som visar markanvändningen (figur 3). Dessa kartor visar att åkermarken låg centralt inom ägorna och brukades i tvåsåde. Åkermarken var därför två årgångsgårderna, som bestod av Östra och Lilla gårdet, respektive Västra gårdet. Åkermarken i det Östra gårdet var något högre belägen, vilket avspeglas av att den hade relativt få diken. Det är i motsats till Västra gårdet där det fanns talrika diken. Ur dräneringssynpunkt är det tankeväckande att båda åkergårderna hade anslutning till Lillån.

Ängsmarken utgjordes av två större ängar, Söderängen eller Golfvarängen i söder och Långängen bortanför Västra gårdet. I den södra delen av ägorna fanns den skogsbeväxta utmarken. I kanten av skogen fanns enstaka åkervretar, vilka redovisades redan på kartan 1640.

Bytomten låg mellan de två årgångsgårderna samt invid Söderängen. Den låg i likhet med Västra gårdet något lägre än Östra gårdet. Byn kan utifrån hur den avbildas på kartorna karaktäriseras som en geometriskt reglerad radby. Såväl gränserna mellan de enskilda tomterna som beskrivningen till kartan visar att gårdarna hade olika storlek. En analys av bytomtens form och mått visar att den reglerats på 1500–1600-talet (Sporrong 1985 figur 82 sida 144). Att byn bestod av många gårdar under medeltid visas av att den i slutet av 1300-talet och början av 1400-talet hade 5–8 tiondepliktiga (Ferm, Rahmqvist & Westin 1982 sida 231).

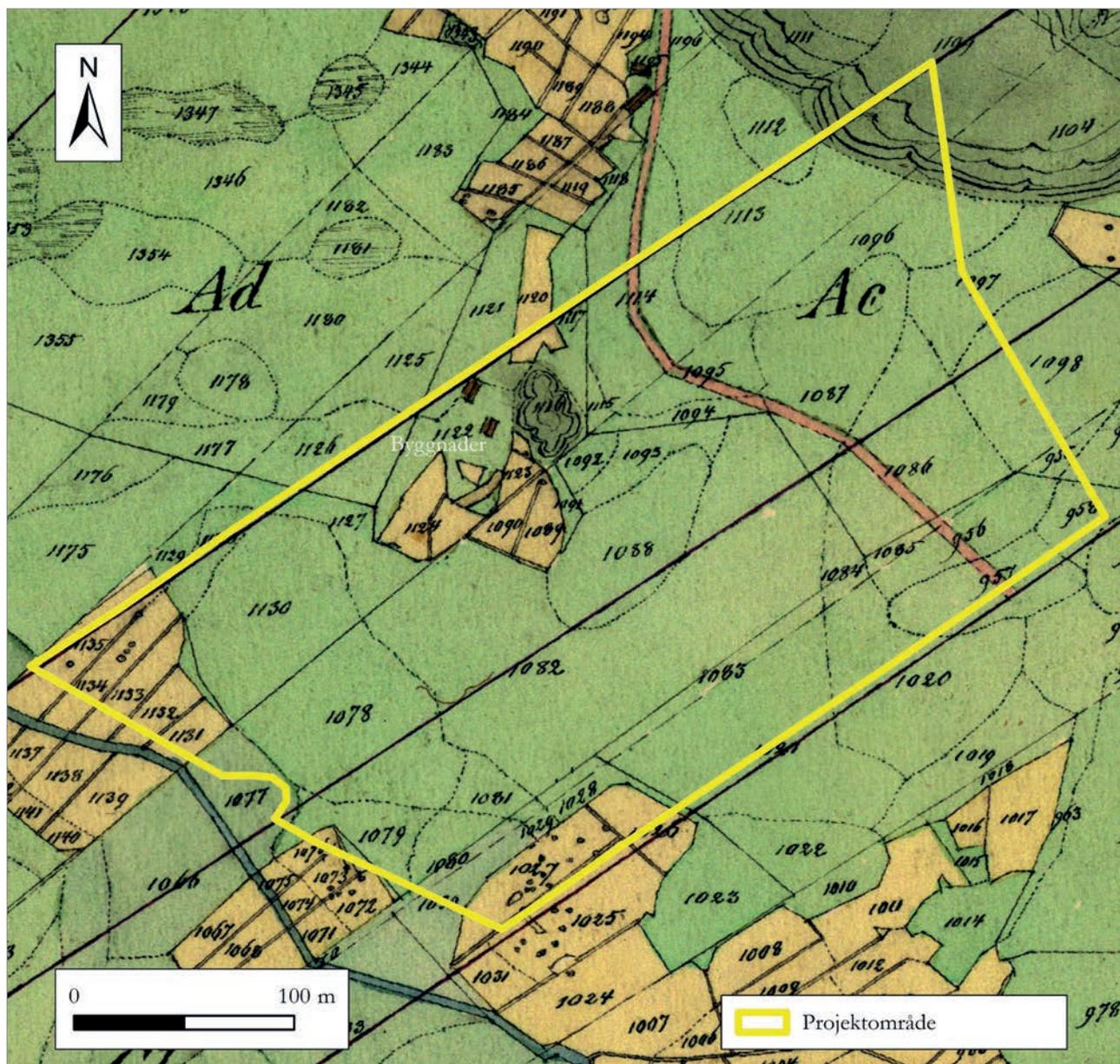
Utöver gårdarna i byn fanns även mindre bebyggelser. Till dessa hör soldattorp som avbildas på kartan från 1779. På kartan från 1865 redovisas ytterligare bebyggelser, som bör motsvara små torp eftersom de ofta bestod av minst två hus, det vill säga både boningshus och uthus. Många av dessa bebyggelser redovisas dock som backstugor på häradsekonomiska kartan från 1859–1863.

Redan på 1640 års karta avbildas flera vägar, vilket inte tillhör vanligheten och bör avspegla att de utgjorde långväga förbindelser. Kartan visar att flera vägar möttes vid Åkerby. En väg ledde österut, mot Ärnevi med sidoförbindelse till Locksta. Att inga byar låg direkt invid vägen mellan Åkerby och Ärnevi kan innebära att den kan ha varit ett led i en långväga förbindelse (se Göthbergs 2018, 2022). Från Åkerby ledde också en väg västerut över äng och utmark, mot Svia och Skölsta. Denna väg redovisas också på en karta över Uppsalas fredsmil från 1600-talet, men finns inte återgiven på några yngre kartor. Den kan därför möjligen ha ersatts av vägen över Kungsängen och Vedyxa som fick en delvis ny dragning under 1600-talet. Istället kom vägen väster om Åkerby delvis att enbart ha lokal betydelse som brukningsväg, medan andra delar upphörde. Slutligen ledde en väg norrut över Lillån mot Halmby.

Projektområde D var beläget på Åkerbys utmark och skog. En karta från 1709 visar att den södra delen av området användes som en hästhage, som omgavs med en hägnad. Kartor från 1723 och 1779 visar att området utgjordes av en inte närmare beskriven skog, som var uppdelad i skiften mellan byns gårdar. Projektområdet berörde skiften för tre gårdar.

En karta från 1865 var betydligt mer detaljerad och visade stor skillnad i markanvändning jämfört med tidigare kartor. I projektområdets norra, västra och sydvästra del fanns åkervretar (figur 4). Hägnader visade att övriga delar kunde användas som betesmark. Vid områdets norra kant redovisades en bebyggelse med två hus, vilka låg i nära anslutning till några åkervretar. På kartan redovisades också en äldre skiftesindelning som var något annorlunda än på kartorna 1723 och 1779. Därtill redovisades den skiftesindelning som blev följden av det laga skiftet. Några av dessa nya skiftesgränser är identiska med de nuvarande fastighetsgränser.

Denna bebyggelse hade på den häradsekonomiska kartan från 1859-1863 beteckningen Bs, det vill säga backstuga. Bebyggelsen kan ses som en del av den expansion i uppodling som att döma av kartorna sker mellan sent 1700-tal och 1860-talet.

Figur 4. Rektifierat utsnitt av karta från 1865 för Åkerby med projektområdet markerat. I de nordvästra och sydvästra delarna fanns åkervretar. I den norra delen fanns en bebyggelse med två hus. Norr om projektområdet fanns ytterligare bebyggelser. Skala 1:3 000.

Att den inte finns omnämnd med namn i beskrivningen till kartan 1865 tyder på att den stod på ofri grund. Bebyggelser återfinns inte på ekonomiska kartan från 1954 och har inte avsatt något spår i fastighetsindelningen. Det tyder på att den övergivits och rivits senast under den första halvan av 1900-talet.

Tidigare undersökningar

I den västra delen av Funbo socken, det vill säga väster om Funbosjön och Funboån, har få arkeologiska undersökningar gjorts tidigare. Inför utbyggnaden av väg 282 undersöktes 1959 sju brandgravar och en skelettgrav i den södra delen

av gravfältet L1943:5316 på Åbys ägor. Fynd och föremål daterar gravarna till vikingatid. I Tomtebo, Gunsta, efterundersöktes 1938 ett röse (L2023:4044) med brandlager som kan dateras till 1000-tal (Frölund 2023).

Ett antal utredningar och schaktningsövervakningar har gjorts. Vid Locksta har en stensättning (L2020:4367) påträffats vid en utredning (Göthberg 2020). Vid Gunsta har hägnadssystem, gränsmärken och sentida bebyggelse påträffats. Eftersom området innehöll partier med nivåer över 33 meter över havet ansågs förutsättningar finnas för att boplatser från yngre stenålder skulle kunna påträffas. Inga sådana kunde dock lokaliseras (Björck 2017).

I samlingarna till Statens Historiska Museer (SHM), Museum Gustavianum och Stiftelsen Upplandsmuseet (UM) finns inga uppgifter om fynd av föremål från Åkerby i Funbo socken.

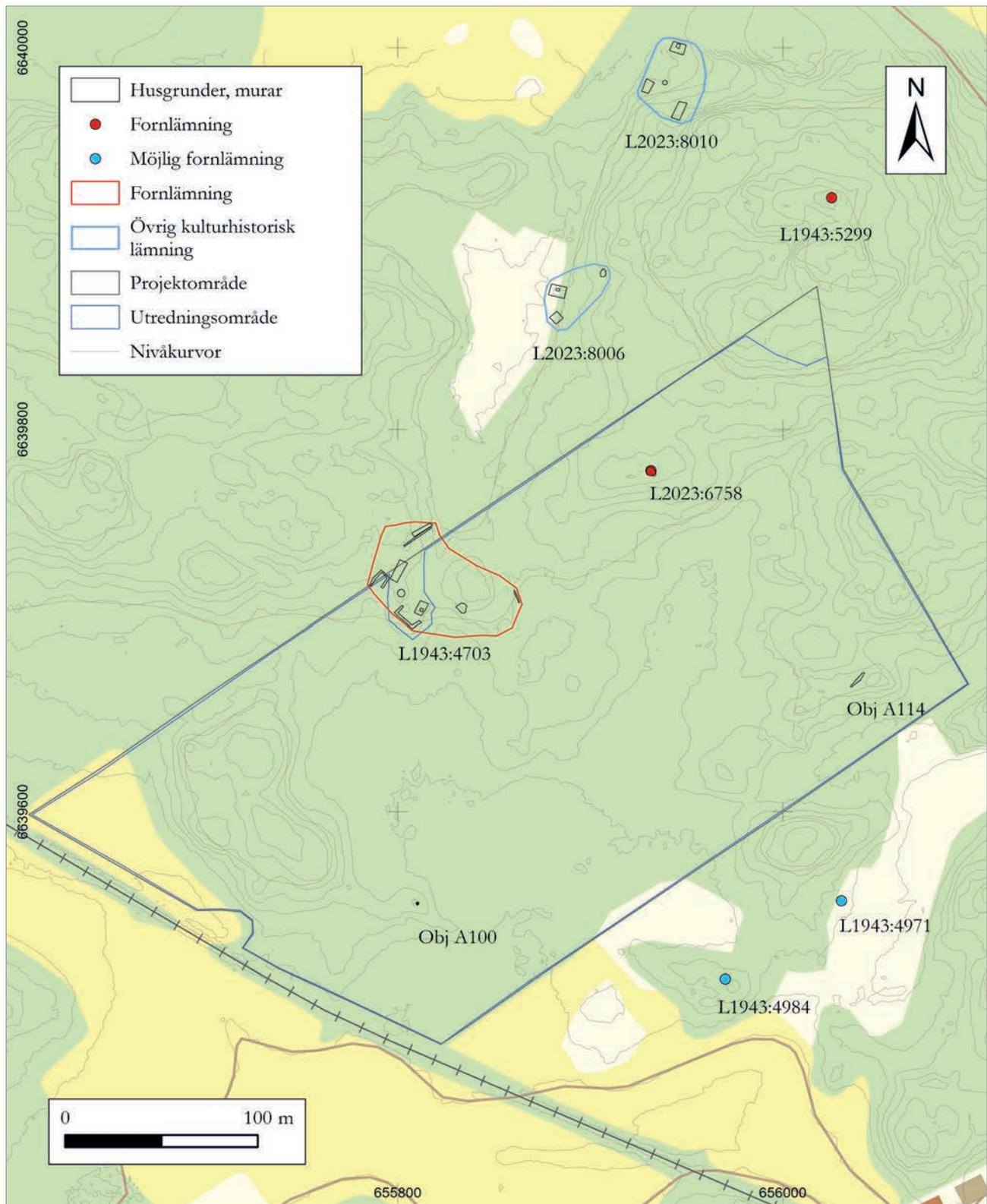
Fältinventering

Terrängen inom projektområdet är kuperad med höjder längs de norra och östra kanterna, samt i den västra delen. Mellan dessa höjder var terräng-

en lägre och hade relativt liten nivåskillnad (figur 6). Spåren av avverkningen var synlig främst i de lägre delarna där det fanns talrika körspår som ofta var djupa. Det talar för att det naturliga underlaget i de lågliggande delarna bestod av lera.

Figur 5. Lägenhetsbebyggelsen L1943:4703 ligger på kanten av ett högre parti. Vid trädet i bildens vänstra del ligger husgrunden efter boningshuset och vid granen i bildens högra del ligger husgrunden av en ekonomibyggnad. Foto mot väst, Malin Lucas, Upplandsmuseet.

Figur 6. Inom projektområde D vid Åkerby fanns lägenhetsbebyggelsen L1943:4703, stensättningen L2023:6758 och de troliga gränsmärkena Objekt A100 och A114. Samtliga dessa ligger på höjdparter. Söder om området finns röset L1943:4984 och stensättningen L1943:4971. Norr om projektområdet finns stensättningen L1943:5299. Där finns också ytterligare två lägenhetsbebyggelser, L2023:8006 och L2023:8010, vilka inte ingick i uppdraget. Nivåkurvor med 1 meters avstånd. Skala 1:3 000.

Figur 7. Av stensättningen L2023:6758 kan kantkedjan anas i bilden hitom de vindfällda träden. Foto mot sydöst, Hans Göthberg, Upplandsmuseet.

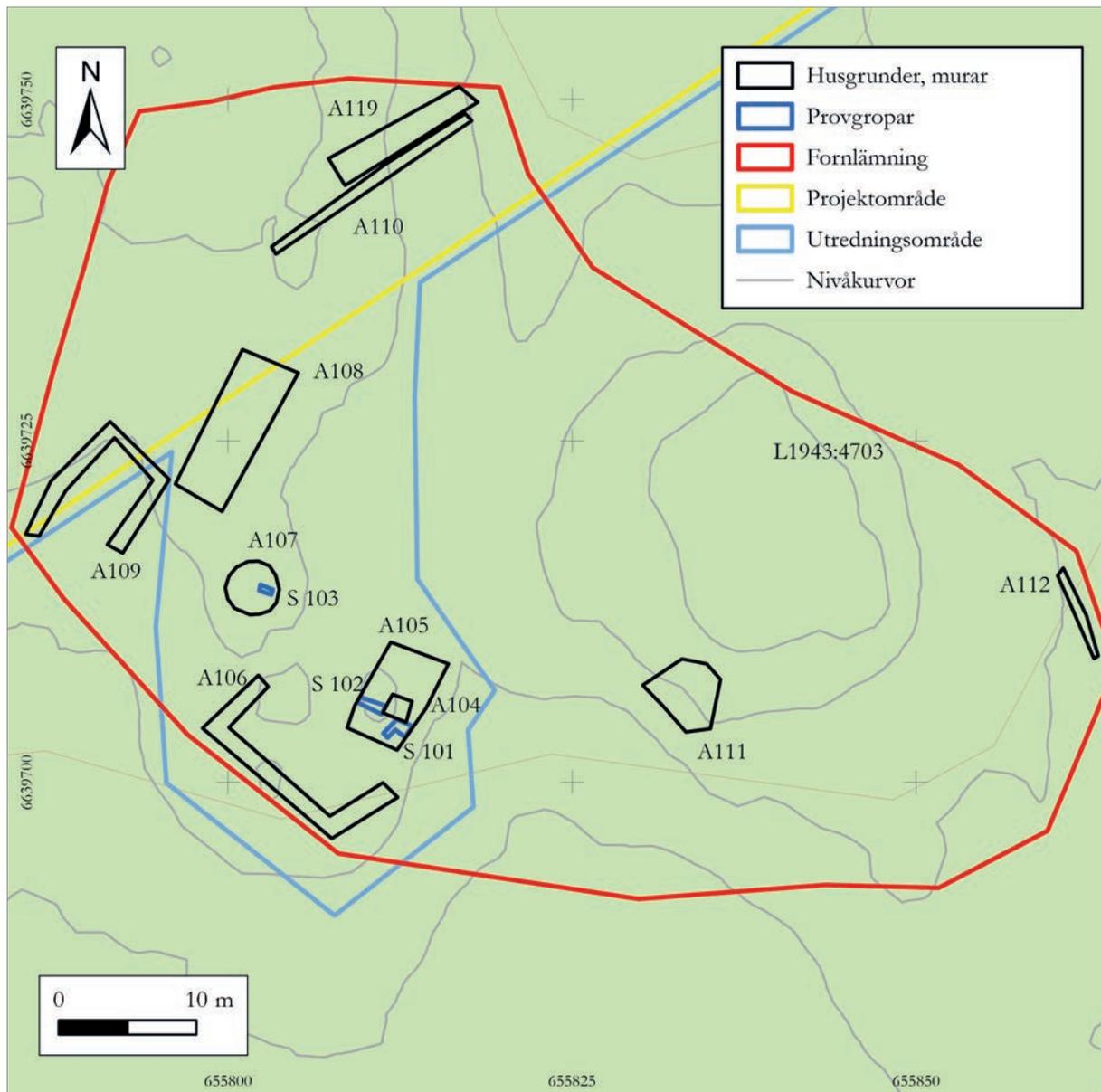
På höjdryggarna med dess underlag av morän och berg var förutsättningarna mest fördelaktiga att hitta lämningar som var synliga i markytan.

På ett krön i projektområdets nordöstra del påträffades stensättningen L2023:6758 (A113), vilken har kantkedja (figur 6, 7). Den har en exponering mot de flackare markerna i söder och ligger omkring 180 meter sydväst om stensättningen L1943:5299.

På en utlöpare av en höjdrygg i områdets västra del påträffades ett möjligt gränsmärke, Objekt A100. Det bestod av en tydligt avgränsad samling stenar av likartad storlek, men ingen hjärtsten. Lämningen kan möjligen kopplas till en intern skiftesgräns inom Åkerbys ägor, vilken återges på kartor från 1723 och 1779. I projektområdets sydöstra del påträffades en stenrad, Objekt A114, som korsade en mindre bergsrygg (figur 6, 8). Ingen fortsättning av stenraden kunde spåras i anslutande lägre terräng. Den skulle kunna vara en gränsmarkering och sammanfaller relativt väl med en skiftesgräns inom Åkerby enligt en karta från 1865.

Figur 8. Stenraden A114 korsar en höjdrygg och kan vara en gränsmarkering. Foto mot sydväst, Hans Göthberg, Upplandsmuseet.

Figur 9. Lägenhetsbebyggelsen L1943:4703 bestod av husgrunder (A104, 108, 111) och stenrader eller murar (A106, 109, 110, 112). Inom husgrunden A105 och förhöjningen A107 handgrävdes provgropar (S 101, S 102, S 103). Nivåkurvor med 1 meters avstånd. Skala 1:500.

Lämningen L1943:4703 låg på en av de högre belägna delarna (figur 5). Inom lämningen skulle tre husgrunder finnas, vilket bekräftades vid fältinventeringen. I deras anslutning fanns dessutom andra lämningar som stenrader och murar (figur 9).

Den husgrund (A105, se Bilaga 3) som har spisröse (A104) bör ha varit boningshus. Spisröset ligger vid husgrundens östra sida (figur 10). Husgrunden låg på kanten av en naturlig platå och husgrundens norra ände ligger på en uppbyggd

terrass. Därutöver finns en något större husgrund (A108), i vilken en inre tvärställd stensyll bör avspegla en indelning i två rum (figur 11). Sannolikt är det därför en ekonomibyggnad. Slutligen finns källargrunden A111 (figur 12). Mellan boningshuset och ekonomibyggnaden finns en stenrad eller enkel mur (A106), som verkar avgränsa en liten gårdsplan kring boningshuset. Mellan denna stenrad och ekonomibyggnaden finns en rundad förhöjning (A107) i vilken spridda stenar var synliga i markytan. Väster om ekonomibyggnaden finns ytterligare en mur (A109), som är spår av en

Figur 10. Spisröset A104 låg vid den östra väggen av husgrunden A105. Foto mot nordväst, Hans Göthberg, Upplandsmuseet.

Figur 11. Den västra sidan av husgrunden A108. I bildens mitt kan den inre tvärgående syllstensraden anas. Foto mot nordöst, Hans Göthberg, Upplandsmuseet.

Figur 12. Källargrunden A111 är ingrävd i en sluttning och har kallmurade väggar. Foto mot norr, Hans Göthberg, Upplandsmuseet.

inhägnad. Norr om och i anslutning till ekonomi-byggnaden finns muren A110 (figur 9, 13). Den verkar också avgränsa bebyggelsen mot norr. Invid muren kan också en kort hålvägsliknande väg (A119) spåras. Sydöst om källargrunden A111 finns en kort stenrad (A112). Den sammanfaller relativt väl med sträckningen av en hägnad på kartan från 1865. Sammantaget innebar dessa lämningar att mindre justeringar av lämningens utbredning var nödvändiga.

Direkt söder om husgrunderna kunde övergivna åkervretar anas, nu med djupa körspår efter skogsmaskiner vid avverkningsen. Lämningarnas omfattning och kartbeläggen medförde att lämningstypen i Kulturmiljöregistret ändrades från Husgrund till Lägenhetsbebyggelse.

Inom projektområdets sydligaste del kunde de ytor som var uppodlade vid mitten av 1800-talet enligt kartorna identifieras (se figur 4). Odlingen har varit övergiven sedan länge att döma av talrika trädstubbar.

Både inom och utanför de tidigare odlingsytorna fanns spår efter skogsmaskiner från avverkningsen. Att körspåren ibland var vattenfyllda visar att grundvattnet låg nära markytan, men det kan också ha varit en följd av att hösten 2023 var mycket regnig.

De delar av projektområdet som var belägna över 30 meter över havet utgjordes i stor utsträckning av krönpartier med berg i dagen och moränavlagringar. Förutsättningar att hitta skyddade ytor för möjliga boplatsslägen var därför inte goda. De förbättrades inte heller av körskador från avverkningsen. I de lägre och flackare delarna av projektområdet var nivåerna på mellan 26 och 30 meter över havet, vilket innebar att bosättning skulle ha kunnat vara möjligt från bronsålder och framåt. Körskador efter avverkningsen och den tidigare odlingen innebar att inga möjliga boplatsslägen kunde urskiljas heller där.

Figur 13. Stenmuren A110 ansluter till husgrunden efter ekonomibygnaden och verkar avgränsa bebyggelsen i norr. I bildens högra kant gick vägen A119. Foto mot sydväst, Hans Göthberg, Upplandsmuseet.

Utredning steg 2 – Provgropsgrävning

I utredningens steg 2 ingick grävning av sökschakt eller provgropar. En följd av avverkning av träd var att en relativt riklig förekomst av grenar och kvistar fanns kvar på marken. Av detta skäl kom grävinsatsen att utgöras av handgrävda provgropar. Området för utredningens steg 2, vilket här benämns utredningsområdet, var något mindre än projektområdet, eftersom två ytor var undantagna på grund av naturvärden. Den ena ytan med naturvärden sammanföll delvis med lämningen L1943:4703 och utgörs av en stållig ask. Denna ask kan möjligen ses som ett vådräd för bebyggelsen. I länsstyrelsens förfrågningsunderlag angavs att ett mål för utredningen var att klargöra om bebyggelse lämningen L1943:4703 är fornlämning. I husgrunderna var det mest sannolikt att daterande fynd kunde hittas i boningshuset. Efter grävningen av provgropar i husgrunden visade emellertid inmätningen att båda husgrun-

derna och därmed även provgroparna låg inom ytan för naturvärden kring asken (figur 9). De handgrävda provgroparna var relativt små och berörde få rötter, varför försiktighet vidtogs i relation till naturvärdena.

Två provgropar (se Bilaga 2) togs upp i anslutning till spisröset i boningshuset A105 inom L1943:4703. I provgrop 101 vid spisrösets södra sida fanns en läggning av flata stenar (figur 14). De kan ha varit avsedda att undvika att glöd från spisen hamnade direkt på golvet. Utanför stenvägningen fanns nämligen bevarade trärester, vilket kan vara spår av ett trägolv. I provgrop 102 vid spisrösets västra sida fanns en sekvens av lager. I botten fanns direkt på morängrus förmultnade rester av trä, sannolikt underlag till eller del av ett golv. Däröver fanns lucker myllblandad lera, som möjligen var ett lergolv. På detta fanns ett kompakt lager av grusig silt med inslag av tegel. Direkt under torven framkom rikligt med tegelkross från rivningen av skorstenen.

Figur 14. Provgrop 101 grävdes i husgrunden A105 invid den södra sidan av spisröset A104, som syns till höger i bild. I botten fanns en stenvägning av flata stenar. Foto mot nordväst, Malin Lucas, Upplandsmuseet.

Nordväst om husgrunden A105 på ett avstånd av 10 meter fanns förhöjningen A107. I denna grävdes provgrop 103. Den visade att de stenar som var synliga i markytan låg på naturligt avsatt morängrus. De omgavs av tjock torv och ett tunt myllager. I myllan fanns enstaka fragment av keramik i form av fajans och engoberat lergods. De är troligen tecken på att avfall hamnat på platsen. Lämningen A107 framstår därför huvudsakligen som en naturbildning.

Fynd

I provgroparna inom husgrunden A105 påträffades förutom tegel även föremål och fragment av järn, däribland spikar, fragment av beslag och

plåtar (figur 15). Vidare påträffades fragment av fönsterglas samt ett fragment av botten av en glasflaska. Därutöver några fragment av keramik av olika slag, såsom fajans, engoberat lergods och stengods (figur 16). Flertalet skärvor härstammar från 1800-talet, men några, däribland stengodset har ett ursprung i 1700-tal eller tidigt 1800-tal efter bedömning av Joakim Kjellberg och Adam Hultberg, Upplandsmuseet.

Inga fynd tillvaratogs.

Figur 15. Några av de fragment av metall som påträffades i provgrop 1 och 2 i husgrunden A105. Foto Malin Lucas, Upplandsmuseet.

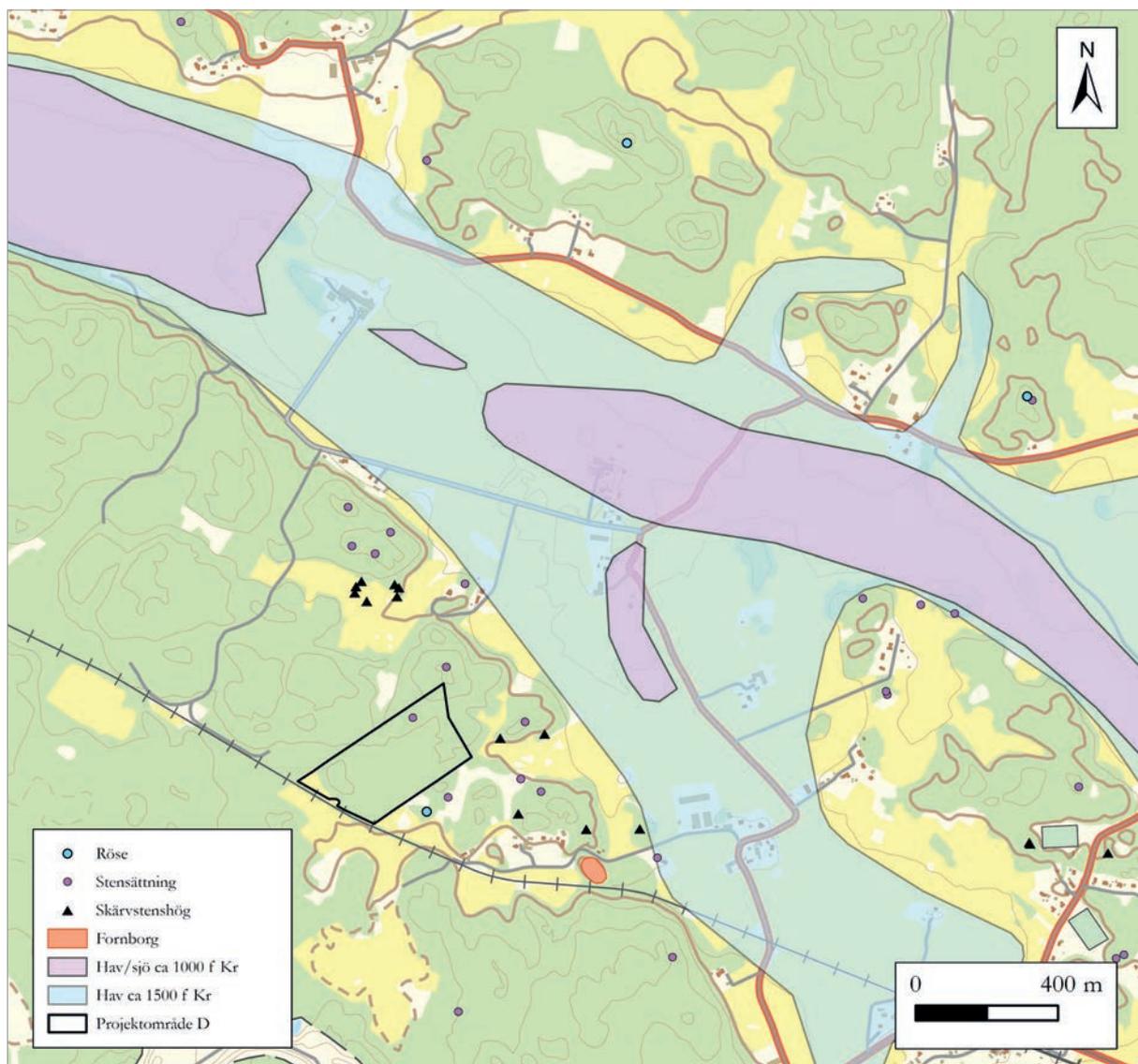

Figur 16. Fragment av olika slags keramik och glas från provgroparna. Foto Malin Lucas, Upplandsmuseet.

Grundläggande arkeologisk tolkning och antikvarisk bedömning

Inom projektområdet finns lämningar av helt olika karaktär och kronologisk placering. Den vid utredningen påträffade stensättningen L2023:6758 har motsvarigheter i omgivningen. Där finns andra stensättningar och skärvtenshögar, vilka bör markera en närvaro under bronsålder och äldre järnålder. Den förhistoriska användningen måste också ses i ljuset av att de stora sammanhängande odlingsmarkerna invid Lillån började torrläggas under bronsålder att döma av Sveriges Geolo-

giska Undersökningars strandförskjutningsmodell (figur 17). Skärvtenshögar och stensättningar har haft en generell anslutning till vatten. Dessutom har några av stensättningarna exponering mot odlingsmark med indragna lägen, däribland den nu upptäckta L2023:6758 och L2020:4367 långt i söder (se Göthberg 2020). De indikerar att sådan mark kan ha använts för bete och möjligen även odling under bronsålder och/eller äldre järnålder.

Figur 17. Stranden drog sig tydligt tillbaka under bronsålder i Åkerbys omgivning enligt en strandförskjutningsmodell från Sveriges Geologiska undersökningar, vilket innebär att stora marker blev tillgängliga. Skala 1:20 000.

Spår av sentida bebyggelse utgör den andra kategorin av lämningar, däribland L1943:4703. Sådana finns på flera platser i omgivningen. De äldsta inslagen utgörs av några soldattorp som låg söder och norr om projektområdet, vilka redovisas på kartan från 1779. Vid dessa finns fortfarande bebyggelse. Något yngre var L1943:4703, vilken först redovisas på kartan från 1865. Fragment av keramik tyder på att husgrunden kan ha varit i bruk

vid 1800-talets början. Eftersom bebyggelsen inte redovisas på ekonomiska kartan från 1954 bör den ha rivits senast under 1900-talets första hälft.

För lägenhetsbebyggelsen L1943:4703 har den antikvariska bedömningen ändrats från Övrig Kulturhistorisk lämning till Fornlämning. Även denstensättning som påträffades vid fältinventeringen, L2023:6758, har fått bedömningen Fornlämning.

Administrativa uppgifter

Uppdragsnummer Fornreg: 202301274

Plats: Funbo-Åkerby 1:4, Funbo socken, Uppsala kommun, Uppsala län

Fornlämningsnummer: L1943:4703

Fornlämningstyp: Lägenhetsbebyggelse

Typ av undersökning: Arkeologisk utredning, steg 1 och 2

Orsak till undersökning: Planerad solcellspark

Uppdragsgivare: Eris Solar Project 1 AB

Fältarbetsperiod: 20231025 -20231027

Upplandsmuseets projektledare: Hans Göthberg

Upplandsmuseets personal: Malin Lucas

Upplandsmuseets diarienummer: 489–2023

Upplandsmuseets projektnummer: 8939

Länsstyrelsens diarienummer och beslutsdatum: 431-5701-2023, datum 2023-10-16

Koordinat- och höjdsystem: SWEREF 99 TM

Dokumentationsmaterial: Förvaras i Upplandsmuseets arkiv.

Fynd: Inga fynd tillvaratogs.

Referenser

Litteratur

Björck, Niclas. 2017. Hägnader och härdar i Gunsta. Arkeologisk utredning, etapp 1 och 2. Rapport 2017:116. Arkeologerna. Statens historiska museer.

Frölund, Per. 2023. Stensättningar i Åby. DP Marielund 3:1. Arkeologisk utredning 1. Marielund, Funbo, Uppsala kommun, Uppsala län. Upplandsmuseets rapporter 2023:14. Uppsala.

Ferm, Olle, Rahmqvist, Sigurd, Westin Gunnar T. 1982. Det medeltida Sverige. Band 1 Uppland. 3 Tiundaland: Bälunge, Norunda och Rasbo. KVHAA. Stockholm.

Göthberg, Hans. 2018. Vägar i järnålderns landskap. Uppland 2018. Uppsala.

Göthberg, Hans. 2020. Vedyxa. Arkeologisk utredning etapp I. Upplandsmuseets rapporter 2020:09.

Göthberg, Hans. 2022. Vägar med gamla rötter i Hagunda och Långhundra. Uppland 2022. Uppsala.

Sporrong, Ulf. 1985. Mälmarbygd. Agrar bebyggelse och odling ur ett historisk-geografiskt perspektiv. Meddelande serie B61. Kulturgeografiska institutionen Stockholms universitet. Stockholm.

Arkiv

Riksantikvarieämbetets Kulturmiljöregister (Fornsök)

Fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar

Antikvarisk-Topografiska arkivet (Arkivsök)

Åkerby, Funbo socken

Statens Historiska Museer

Åkerby, Funbo socken

Stiftelsen Upplandsmuseet

Åkerby, Funbo socken

Museum Gustavianum

Åkerby, Funbo socken

Lantmäteriakter

Lantmäteristyrelsens arkiv

Uppsala län

Funbo socken

Åkerby

Geometrisk avmätning 1640 B21-39:A5:130-132

Ägodelning 1709 B21-39:1

Delning av skog 1723 B21-39:2

Storskifte 1766(1779) B21-39:3

Laga skifte 1865 B21-39:5

Uppsala stad

Uppsala slotts fredsmil 1667? B70-1:2

Rikets allmänna kartverks arkiv

Häradsekonomiska kartan

Funbo 1859-63 J112-84-8b

Ekonomiska kartan

Halmbys 1954 J133-1118c54

Halmbys 1980 J133-1118c80

Bilagor

Bilaga 1 – Lämningar från utredningen i Kulturmiljöregistret

Objekt	Typ	Kommentar	Antikvarisk bedömning	Figur
L1943:4703	Lägenhetsbebyggelse	Två husgrunder, en källargrund, stenrader och murar inom 45×85 m stort område.	Fornlämning	2, 6, 9
L2023:6758	Stensättning	5,5×4,5 m stor, med kantkedja	Fornlämning	6

Bilaga 2 – Lista över provgropar inom L1943:4703

Schakt	Längd (meter)	Bredd (meter)	Djup (meter)	Yta (m ²)	Ark. Objekt	Figur
101	1,5	1,2	0,4	1,4	A105	9
102	2,0	0,6	0,4	1,0	A105	9
103	1,0	0,4	0,2	0,4	A107	9

Bilaga 3 – Lista över arkeologiska objekt

Kontext Id	Typ	Storlek (meter)	Beskrivning	Lämning	Figur
100	Gränsmärke	1×1	Består av stenar 0,3–0,4 meter stora, 0,2 meter höga.	–	6
104	Spisröse	1,6×1,8	Stenar, tegelkross. 0,7 meter hög. Vid Ö väggen av A105.	L1943:4703	9
105	Husgrund	7,2×4,6	Husgrund med orientering i SV-NO. Stensyll av 0,2–0,4 meter stora stenar, 0,2 meter hög. Terrassliknande i NÖ änden.	L1943:4703	9
106	Mur	20×1	Vinklad. Består av 0,5–1 meter stora stenar, ett skift hög. Begränsar gårdsplan kring A105.	L1943:4703	9
107	Förhöjning	3,8×3,8	Rundad, i ytan spridda stenar, 0,2–0,5 m stora. Övertorvad.	L1943:4703	9
108	Husgrund	11,2×4,2	Husgrund (SV-NO). Stensyll av 0,5–1 meter stora stenar, 0,4 m hög. Inre stensyll i södra delen, spår av tvärvägg?	L1943:4703	9
109	Mur	20×1	Vinklad och består av 0,5–1,5 meter stora stenar, ställvis i flera skift. Avgränsar yta väst om A108.	L1943:4703	9
110	Mur	17×1	Består av 0,4–1 m stora stenar. Enkel mur.	L1943:4703	9
111	Källargrund	5×4,5	Kallmurad sida i Ö av 0,3–0,8 meter stora stenar, enstaka tegelstenar i toppen. 1,5 meter djup. Mur i V kollapsad. Yttermått för mur. Ingång i söder. Ingrävd i sluttning.	L1943:4703	9
112	Stenrad	7×0,7	Enkel stenrad, av 0,5–0,8 meter stora stenar, 0,2 meter höga.	L1943:4703	9
113	Stensättning	5,5×4,5	Kantkedja runt om utom i nordost, av 0,6–0,8 meter stora stenar, upp till 0,3 meter höga, vanligen 0,2 meter höga. Innanför kantkedjan två block, 1,5 meter stora och upp till 0,8 meter höga. I övrigt övermossad och med vindfällda träd.	L2023:6758	6
114	Stenrad	10×1–2	Av 0,4–0,8 meter stora stenar, upp till 0,4 m höga. Går över berghäll.	–	6
119	Väg	11×2	Hålvägsliknande, 0,3 m djup. Längs norra kanten av A110.	L1943:4703	9